

HET STUDIEJAAR 1969-1970

REDE

UITGESPROKEN OP DE 7DE SEPTEMBER 1970
BIJ HET EINDE VAN HET STUDIEJAAR 1969-1970

DOOR DE RECTOR MAGNIFICUS

PROF. DR. IR. F. HELLINGA

Mijne Heren Leden van het Bestuur van de Landbouwhogeschool,

Dames en Heren,

Op het internationale vlak bood het verslagjaar 1969-1970 overdadig gelegenheid tot uitwisseling van gedachten over doelstellingen en structuren van het wetenschappelijk onderwijs en met name van het landbouwwetenschappelijk onderwijs.

Europese rectoren kwamen onder auspiciën van de Standing Conference of Rectors and Vice-Chancellors of the European Universities (CRE) in september 1969 in Genève bijeen; de OECD organiseerde in april 1970 de vierde conferentie van vertegenwoordigers van landbouwwetenschappelijk onderwijs; FAO, UNESCO en ILO hielden onlangs in Kopenhagen de eerste World Conference on Agricultural Education and Training; de International Association of Universities riep vertegenwoordigers van universiteiten en hogescholen op tot bijwoning, dezer dagen in Montreal, van haar vijfde algemene bijeenkomst. De congresstukken en verslagen van deze conferenties zullen eerlang een actueel en boeiend overzicht geven van de opvattingen en zienswijzen, die in 1970 met betrekking tot het universitaire bestel in de wereld leefden.

Voor zover ik in de gelegenheid was aan deze bijeenkomsten deel te nemen viel mij op, dat veelal uitstekende analyses werden gegeven van tekortkomingen in de huidige opzet van het wetenschappelijk onderwijs, doch dat men in veel mindere mate tot duidelijke uitspraken kwam over hoe het dan wel moet. Hoewel het wetenschappelijk werken en denken in de meest letterlijke zin geen grenzen kent, bestaan van land tot land verschillende randvoorwaarden van historische, staatkundige en culturele aard, die in sterke mate de inrichting en de groei van de universiteiten en hogescholen bepalen. Onder dergelijke omstandigheden de steen der wijzen te vinden, blijkt een welhaast onmogelijke opgave.

In Nederland is het stadium van analyse en discussie thans in zoverre achter de rug, dat concrete wetsvoorstellen voor wijziging van de universitaire bestuursvorm bij het parlement aanhangig zijn gemaakt en inmiddels in behandeling zijn genomen. Welhaast algemeen bestaat overeenstemming over de wens, bestaande bestuurlijke structuren te wijzigen en ruimte te scheppen voor participatie van alle betrokke-

nen in het besturen van de universiteiten en hogescholen. Hoe groot de overeenstemming ten aanzien van dit uitgangspunt ook is, de vormgeving van de vernieuwing blijkt een weerbarstige materie te zijn, aangezien de opvattingen van deskundigen over de hoofdlijnen reeds op menig punt divergeren en ten aanzien van de details vaak diametraal tegenover elkaar staan. Het heeft weinig zin hier en op dit moment de discussie over het wetsontwerp te heropenen. Slechts wil ik een enkele hoofdlijn naar voren halen, mij daarbij vooral richtend tot degenen die menen, dat dit wetsontwerp in de wijzigingen die het te weeg zal brengen niet ver genoeg gaat.

Inderdaad, eindeloos kan men twisten over de vraag of de mate van participatie van de geledingen en de mate van integratie van het wetenschappelijk corps in dit wetsontwerp juist afgewogen zijn, doch men kan niet ontkennen dat een voor ons staatkundig bestel principiële stap zal worden gezet, die ertoe zal leiden dat voortaan vertegenwoordigers van alle betrokkenen in de inrichting van ons wetenschappelijk onderwijs zullen meespreken en mede beslissen. De wetsvoorstellen voorzien in mogelijkheden tot communicatie tussen de geledingen van de universitaire gemeenschap, die voorheen ontbraken. Binnen dat nieuwe kader zal er ruimschoots gelegenheid ontstaan, niet alleen tot discussie en besluitvorming over datgene wat ons dagelijks bezig houdt, met name de inrichting van het onderwijs, doch ook over de achtergronden en de doelstellingen van landbouwwetenschappelijk onderwijs en onderzoek in de samenleving van vandaag en van de toekomst. Het is zaak, dat de mogelijkheden van samenwerken die thans zullen ontstaan, ten volle worden benut in het belang van onze hogeschool en in het belang van allen die daarbij betrokken zijn.

Reeds deden wij bij de herziening van het studieprogramma waardevolle en zeer positieve ervaringen op met het samen werken in docenten- en studenten-commissies. Laten wij de samenwerking voortzetten. Met recht kunnen hier de woorden van Minister Udink, die hij bij de opening van het Tweede Wereldvoedselcongres in juni in Den Haag sprak, worden geciteerd: 'For in this world a new force is emerging, a river through which the rising waters of human kindness flow. He who steps into the stream, will move forward with it. He who steps out, steps out of the world.'

Bij de aanvang van het overzicht over het studiejaar 1969-1970 wil ik allereerst degenen gedenken die ons ontvielen.

Op 22 september 1969 overleed de heer M. P. van der Schelde, die als technisch hoofdassistent A werkzaam was bij de Gecombineerde Diensten van het Binnenhavencomplex.

De student J. F. A. van den Boom overleed ten gevolge van een noodlottig ongeval op 21 oktober 1969. Hij was 22 jaar oud.

Na een langdurige ziekte overleed op 4 november 1969 ir. J. H. Wis-

se, wetenschappelijk ambtenaar 1e klasse bij de Afdeling Bosexploitatie en Boshuishoudkunde.

Op 10 februari 1970 overleed plotseling prof. ir. J. H. L. Joosten, hoogleraar in de tropische landhuishoudkunde. Prof. Joosten wijdde zich sinds april 1969 in het bijzonder aan zijn taak als voorzitter van de Commissie voor de Tropen.

De hogeschoolgemeenschap herdenkt hen die het afgelopen jaar van ons heengingen.

In het verslagjaar kan ten aanzien van de samenstelling van het Bestuur van de Landbouwhogeschool het volgende worden medegedeeld. Bij Koninklijk Besluit van 30 december 1969 werd ir. G. P. Tigelman, raadsadviseur bij het Ministerie van Landbouw en Visserij, tot lid van het Bestuur van de Landbouwhogeschool benoemd in de vacature die ontstaan was aan het einde van het vorige studiejaar door het afsterven van mr. C. L. Karsemeijer.

Prof. dr. E. W. Hofstee verzocht hem per 1 september 1970 ontslag te verlenen als lid van het Bestuur der Landbouwhogeschool. Prof. Hofstee heeft bijna 10 jaren van het bestuur deel uitgemaakt. In zijn plaats werd met ingang van 1 september 1970 prof. dr. ir. J. Sneep tot lid van het bestuur benoemd.

Bij Koninklijk Besluit van 4 maart 1970 werd prof. mr. J. M. Polak met ingang van 1 september 1970 voor de duur van twee jaren benoemd tot Rector Magnificus van de Landbouwhogeschool. Halverwege het verslagjaar trad Prof. Polak, door de Senaat aangewezen als assessor, reeds toe tot het College van Rector en Assessoren.

Prof. ir. M. L. 't Hart werd voor het studiejaar 1970-1971 als Secretaris van de Senaat aangewezen. De senaat wees in haar laatste zitting van het studiejaar prof. dr. ir. P. Buringh aan als lid van het College van Rector en Assessoren in de voor onze hogeschool nieuwe functie van Conrector.

Bij deze benoemingen plaats ik met een dankbaar hart de kanttekening dat de benoemden, die alreeds in eigen vakgebied zwaar belast zijn, het op hen uitgebrachte beroep aanvaardden.

De volgende benoemingen van hoogleraren en lectoren vonden plaats.

Met ingang van 1 oktober 1969 werd dr. F. P. Jansen, voordien medewerker aan het Instituut voor Ontwikkelingsvraagstukken van de Katholieke Hogeschool te Tilburg, benoemd tot gewoon hoogleraar aan de Landbouwhogeschool om onderwijs te geven in delen van de landhuishoudkunde van de tropen en de subtropen, te weten de economische aspecten van de landbouwontwikkeling in de tropen en de subtropen, inzonderheid de ontwikkelingsprogrammering.

Ir. A. Franke, voordien Directeur van de Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij, werd met ingang van dezelfde datum benoemd tot gewoon hoogleraar aan de Landbouwhogeschool om onderwijs te geven in delen van de landhuishoudkunde van de tropen en de subtropen, te weten de projectkunde waaronder te verstaan de organisatie, begeleiding en evaluatie van ontwikkelingsprojecten. Hiermede werd een nieuwe tak van wetenschap aan het studieprogramma van de Landbouwhogeschool toegevoegd.

De benoemingen in oktober 1969 van prof. Jansen en prof. Franke moeten worden gezien in samenhang met het voornemen dat prof. Joosten in het voorafgaande studiejaar te kennen had gegeven, zich voor zijn aftreden ten volle te belasten met het voorzitterschap van de Commissie voor de Tropen.

De wetenschappelijk hoofdmedewerker van de Afdeling Landmeetkunde, ir. G. A. van Wely, werd met ingang van 1 april 1970 benoemd tot lector aan de Landbouwhogeschool om onderwijs te geven in de landmeetkunde; zulks in samenhang met het aftreden, op 1 september 1969, van de hoogleraar in de landmeetkunde, prof. A. Kruidhof.

De wetenschappelijk hoofdmedewerker van de Afdeling Erfelijkheidsleer, dr. ir. J. Sybenga, werd met ingang van 1 juli 1970 benoemd tot lector in de erfelijkheidsleer, ter voorziening in de vacature die ontstond door de benoeming in 1969 van de lector dr. ir. J. H. van der Veen tot hoogleraar in de erfelijkheidsleer.

De wetenschappelijk hoofdmedewerker van de Afdeling Tuinbouwplantenteelt, dr. ir. R. A. H. Legro, werd met ingang van 1 september 1970 benoemd tot lector in de plantensystematiek en -geografie der gematigde gebieden. Zijn benoeming staat in verband met het aftreden van prof. dr. H. J. Venema als hoogleraar in de plantensystematiek, dendrologie en plantengeografie.

De volgende benoemingen vloeien voort uit de wens tot versterking van de docerende staf in verband met de toenemende betekenis van de betreffende vakgebieden in het onderwijs aan onze hogeschool.

De wetenschappelijk hoofdmedewerker bij de Afdeling Fytopathologie, dr. J. C. Zadoks, werd met ingang van 1 september 1969 benoemd tot lector in de fytopathologie.

Prof. drs. A. A. Kampfraath, staffunctionaris van de Koninklijke Nederlandse Hoogovens en Staalfabrieken te Velsen, en reeds buitengewoon hoogleraar aan de Landbouwhogeschool, werd met ingang van 1 maart 1970 benoemd tot gewoon hoogleraar in de industriële bedrijfskunde en de organisatieleer.

Met ingang van 1 juli 1970 werd de wetenschappelijk hoofdmedewerker van de Afdeling Entomologie, dr. ir. R. H. Cobben, benoemd tot lector in de entomologie.

Prof. dr. M. F. Mörzer Bruyns, tot dusver verbonden aan het Rijksinstituut voor Veldbiologisch Onderzoek ten behoeve van Natuurbehoud te Zeist en buitengewoon hoogleraar in het natuurbehoud en natuurbeheer, werd met ingang van 1 september 1970 benoemd tot gewoon hoogleraar in het natuurbehoud en natuurbeheer.

Bij Koninklijk Besluit van 15 juli 1970 werd voor het eerst aan de Landbouwhogeschool aan wetenschappelijk hoofdmedewerkers de persoonlijke rang van lector toegekend, te weten aan dr. J. Bouw, wetenschappelijk hoofdmedewerker bij de Afdeling Veeteelt, aan dr. R. Brouwer, wetenschappelijk hoofdmedewerker bij de Afdeling Plantenfysiologisch Onderzoek en aan dr. A. van Kammen, wetenschappelijk hoofdmedewerker bij de Afdeling Virologie. De procedure voor de behandeling van alle ter zake ingediende voorstellen is nog niet voltooid.

In het corps van docenten voor bijzondere vakgebieden trad wijziging op doordat met ingang van 1 september 1970 prof. dr. mr. H. Houwens Post, docent in de Portugese taal, als zodanig aftrad. Hij werd opgevolgd door drs. A. J. M. Verhoeven.

Ten aanzien van het Academisch Convent wordt vermeld dat het voorzitterschap in het verstreken studiejaar werd bekleed door dr. L. van der Plas.

Vervolgens zou ik nog, eveneens in het kort, de volgende benoemingen willen vermelden.

Per 1 september 1969 werd de Bibliothecaris van de Landbouwhogeschool, de heer Th. P. Loosjes, benoemd tot bijzonder hoogleraar in de wetenschap van het boek en de bibliografie aan de Universiteit van Amsterdam. Op 16 maart 1970 aanvaardde hij zijn benoeming door het uitspreken van een oratie in de aula van deze universiteit.

Prof. ir. S. Iwema trad af als lid van de Commissie Studietoelagen; zijn plaats is door prof. dr. ir. J. P. H. van der Want ingenomen. Insiders weten hoe omvangrijk de taak van dit lid van de Commissie Studietoelagen is. Ik breng dan ook van deze plaats prof. Iwema gaarne dank voor het verrichten van een belangrijke en omvangrijke taak, die tot 1966 ten laste van de Rector Magnificus viel.

Bijzondere vermelding verdienen de benoeming van een leider van het talenpracticum; drs. F. M. Defesche werd als zodanig met ingang van 1 oktober 1969 aan de hogeschool benoemd, terwijl met ingang van 1 augustus 1970 mr. H. M. van den Hoofdakker werd benoemd tot

vormingsadviseur aan de Landbouwhogeschool. Deze benoemingen betreffen nieuwe functies in het veelzijdige beeld van onze hogeschool. Met ingang van 1 september 1970 trad prof. dr. H. J. Venema af als hoogleraar in de plantensystematiek, dendrologie en plantengeografie en als directeur van de botanische tuinen van de hogeschool. Hij had het voornemen eerder zijn taak neer te leggen, doch bleek bereid zijn werk voort te zetten tot de plannen voor de splitsing van de door hem verzorgde wetenschapsgebieden voldoende afgerond konden worden.

Op 29 september 1969 nam dr. F. P. Ferwerda, wetenschappelijk hoofdmedewerker, wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, afscheid van het Instituut voor Plantenveredeling.

Ds. F. N. M. Nijssen, vele jaren studentenpastor in Wageningen, heeft per 1 april 1970 een benoeming aanvaard als staffunctionaris bij 'Kerk en Wereld' te Driebergen.

De afscheidsbijeenkomsten, die de vertrekkenden werden bereid, waren hartverwarmend.

De herdenking van de stichtingsdag van de Landbouwhogeschool op 9 maart 1970 kreeg op velerlei wijze accent. Allereerst sprak de Secretaris van de Senaat, prof. dr. J. de Wilde, de diërede uit, getiteld: 'Insectenhormonen en insectenbestrijding'. Vervolgens was de geheel gevulde zaal van de Aula getuige van de uitreiking van het doctoraat honoris causa in de landbouwwetenschappen aan ir. A. H. Boerma, Directeur-Generaal van de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties.

Bij deze gelegenheid werd aan dr. ir. S. Bruin en dr. ir. R. H. Cobben de vanwege het Landbouwhogeschoolfonds jaarlijks toegekende prijs voor publikaties van bijzonder gehalte uitgereikt.

Onderscheidingen werden ook aan anderen uit de hogeschool toegekend. De faculteit der landbouwwetenschappen van de Katholieke Universiteit te Leuven verleende aan de oud-hoogleraar prof. dr. ir. S. J. Wellensiek het doctoraat honoris causa. Door de faculteit van de diergeneeskunde bij de Rijksuniversiteit te Gent werd aan prof. drs. A. M. Frens de medaille toegekend, die verleend wordt aan wetenschapbeoefenaars die zich voor deze faculteit verdienstelijk gemaakt hebben. Mej. dr. S. Ferwerda, lector in de Skandinavische talen aan de Rijksuniversiteit te Utrecht en docente in de Deense en Zweedse taal aan onze hogeschool, werd benoemd tot ridder in de Orde van Dannebrog. Aan de student M. J. H. Keybets werd de Unilever Chemieprijs 1969 toegekend. In april 1970 werden prof. ir. W. J. G. van Mourik en prof. dr. ir. G. J. Vervelde benoemd tot officier in de Orde van Oranje Nassau.

In het jaaroverzicht zou ik thans mijn blik willen richten op de studenten-organisaties, die zich al evenmin konden onttrekken aan de

stroom van hervormingen en reorganisaties.

De Wageningse Studentenraad liet de opbouw via algemene verkiezingen op basis van studentenpartijen varen. In de nieuwe structuur zijn vertegenwoordigers van de richtingsgewijze georganiseerde studieverenigingen in de WASTRA opgenomen; de Raad van Studieverenigingen is aldus tot integratie met de WASTRA gekomen.

Unitas Studiosorum Vadae beleefde zijn 7e lustrum onder het adagium 'Lest best', bijna cynische aanduiding van de wankelmoeidigheid waarmede velen in de studentengezelligheidsverenigingen over het recht van voortbestaan van deze corporaties denken. De onzekerheid vindt zijn oorsprong in de wens van vele studenten niet meer geïsoleerd van hun leeftijdsgenoten, die niet studeren, te leven en in navolging van de WASTRA en van aktiegroepen een grote openheid ten opzichte van het maatschappelijk leven na te streven. Het proces van verandering lijkt nog allerminst tot culminatie te zijn gekomen. Duidelijk blijkt ook op dit terrein dat de analyse van de tekortkomingen van het bestaande gemakkelijker is dan het vinden van een juiste weg naar de toekomst.

Ten aanzien van de studentengezelligheidsverenigingen vermelden wij nog dat de Wageningse Vrouwelijke Studentenvereniging en het Wageningsch Studentencorps tot innige samenwerking als Wageningse Studentenvereniging 'Ceres' besloten; zulks geschiedde in koelen bloede.

Op 19 december 1969 gaf de W.S.K.O.V. ter gelegenheid van het 10e lustrum een galaconcert in de Aula van de Landbouwhogeschool, dat in traditionele aankleding en perfect werd uitgevoerd; beide aspecten verdienen afzonderlijke nadruk en vermelding.

Alvorens naar het onderwijs als belangrijkste thema van het beeld van zieleroerselen en activiteiten van de hogeschool terug te keren, wil ik eerst nog kort de gestadige groei van de sportbeoefening vermelden, een groei waaraan enige klinkende successen in wedstrijden behaald, misschien niet vreemd zijn. Het aantal deelnemers aan de diverse takken van sport stijgt, ondanks het nog niet aanwezig zijn van een eigen sportveldencomplex. Voor het eerst traden $\pm$ 500 aankomende studenten in de introductietijd met elkaar in het 'sport'-strijdperk. De beoefende sporten ondergingen uitbreiding.

Wageningen kreeg dit jaar de eer de Nederlandse Studenten Cross Kampioenschappen te organiseren; dit geschiedde met groot succes. Argo heeft het afgelopen studiejaar een topjaar gehad. In totaal werden 24 overwinningen behaald. De dames van Argo stelden in combinatie met de dames van De Vliet (Leiden) het baanrecord op de Bosbaan voor dames-achten, dat sinds 1965 op naam van Argo stond, scherper. Zij werden in dezelfde combinatie nationaal kampioen.

De omvang van de hogeschool-activiteiten staat in wisselwerking met de aantallen studenten. In het verstreken studiejaar werden aan de Landbouwhogeschool 2698 studenten voor volledig onderwijs ingeschreven, tegenover 2467 in het voorafgaande jaar. Het aantal voor de eerste maal aan onze instelling ingeschreven studenten bedroeg 528, waarvan 499 voor de propaedeuse; het aantal week weinig af van dat in het jaar daarvoor, toen het 535, resp. 505 bedroeg.

Er studeerden 150 ingenieurs af, in het voorafgaande jaar 143.

Het doctoraat in de landbouwwetenschappen werd verleend aan 17 landbouwkundig ingenieurs, aan één doctorandus van een Nederlandse Universiteit en aan 2 tot de promotie toegelaten gegradueerden van een buitenlandse universiteit.

In 1969 werd de eerstejaarsstudenten een introductieperiode bereid, ten dele voorafgaand aan, ten dele volgend op de kennismakingstijden van de studentengezelligheidsverenigingen. Vele onderwerpen, zich uitstrekkend van de studie tot de plaats van de studenten in de Wageningse samenleving werden aan de orde gesteld. De jonge student werd aldus in de gelegenheid gesteld snel en volledig zijn nieuwe omgeving te verkennen. Een voortgezette introductieperiode, gericht op de studieproblematiek in het propaedeutisch studiejaar, volgde enige maanden later. De ervaringen wettigen herhaling. De introductie geschiedde groepsgewijs, de groepen telden ± 10 eerstejaarsstudenten. Ouderejaarsstudenten, op deze taak in een voorafgaande periode voorbereid, traden als mentoren op; bij de introductie in de studie namen docenten en student-assistenten aan de gespreksgroepen deel.

Thans nader ingaande op de ontwikkeling van het onderwijs, wil ik eerst aandacht schenken aan de uitbreiding van de hogeschool met nieuwe wetenschapsgebieden. De faculteit behandelde in dit opzicht in het verstreken studiejaar een aantal voorstellen, die inmiddels door het bestuur van de hogeschool zijn overgenomen.

Teneinde tegemoet te kunnen komen aan de gevoelde behoefte, o.a. voor de studie in de richting tuin- en landschapsarchitectuur, om studenten gelegenheid te geven kennis te nemen van de problematiek van urbanisatieverschijnselen, werd besloten voorstellen te doen tot instelling van een buitengewone leerstoel voor de sociaal-wetenschappelijke grondslagen van de urbane planologie.

De faculteit besloot een voorstel in te dienen tot instelling van een lectoraat in de leer van methoden en technieken van het sociologisch onderzoek.

Voorts formuleerde de faculteit voorstellen ten aanzien van een aantal onderwijsvoorzieningen op het gebied van de fytofarmacie, in verband waarmee nog nader voorstellen zullen worden uitgewerkt met betrekking tot de toepassing en werkingsmechanismen van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen.

Voor de voorziening in het onderwijs in de toxicologie zullen nog voorstellen moeten worden uitgewerkt. In afwachting van de te treffen voorzieningen is een voorlopige oplossing gevonden in een onzerzijds als voortreffelijk ervaren samenwerking op dit gebied met de Diergeneeskundige Faculteit te Utrecht.

Ter voorziening in het onderwijs in de warenwetgeving werd besloten een docentenplaats te creëren.

In de door het aftreden van prof. dr. H. J. Venema ontstane vacature in de plantensystematiek, dendrologie en plantengeografie werd voorzien door wijziging van de leeropdracht van prof. dr. H. C. D. de Wit, die voortaan zal omvatten de algemene plantensystematiek en -geografie en in het bijzonder die voor de tropen en subtropen, terwijl een lectoraat werd ingesteld in de plantensystematiek en -geografie van de gematigde gebieden. Voorts is geadviseerd tot instelling van de vegetatiekunde, voorheen gedoceerd door prof. Venema, als zelfstandig vakgebied aan onze hogeschool. Voorstellen werden geformuleerd tot instelling van een lectoraat in de plantenveredeling aan de gelijknamige afdeling, van een lectoraat in de agrarische economie bij de afdeling algemene landhuishoudkunde en van een lectoraat in de rechts- en staatswetenschappen bij de afdeling agrarisch recht der westerse gebieden. Deze lectoraten vloeien voort uit de toenemende onderwijsbelasting in deze vakgebieden.

Commissies werden ingesteld voor de toevoeging, eveneens op grond van de omvangrijke onderwijstaak in de betreffende vakgebieden, van een lectoraat in de algemene dierkunde en van een lectoraat in de plantkunde.

Een onderzoek wordt ingesteld naar de behoefte op het gebied van onderwijs in de logica, de kennis- en wetenschapsleer.

Ter voorziening in het onderwijs in de bosexploitatie worden eerlang voorstellen verwacht voor de benoeming van een gewoon en van een buitengewoon hoogleraar, respectievelijk in de boshuishoudkunde en de bosbouwtechniek.

De senaat nam het besluit de wijsbegeerte, resp. de internationale ontwikkelingen en betrekkingen, die door de bijzondere hoogleraren prof. dr. M. Jeuken S. J. en prof. drs. H. C. Posthumus Meyjes worden gedoceerd, als keuzevakken aan de ingenieursstudie toe te voegen.

Aan het einde van het verslagjaar gaf de Minister van Landbouw en Visserij zijn instemming te kennen, na de gebruikelijke consultaties bij de andere universiteiten en hogescholen, bij de Academische Raad en, uiteraard, bij zijn collega van Onderwijs en Wetenschappen, met de voorstellen tot instelling van de studierichtingen milieuhygiëne

en moleculaire wetenschappen. De goedkeuring van de studierichting milieuhygiëne werd verleend met een kanttekening ten aanzien van de naamgeving, de goedkeuring van de richting moleculaire wetenschappen geschiedde onder enig voorbehoud.

De instelling van de studierichting milieuhygiëne, waarin de bestaande studierichting waterzuivering zal opgaan, heeft inderdaad veel hoofdbrekens gekost. Vermeden moest worden dat een te breed studieveld in één studierichting zou worden samengeperst, vermeden moest ook worden dat de Landbouwhogeschool het terrein, waarop zij een bijdrage tot de opleiding van milieudeskundigen kan leveren, zou overschrijden door duplicatie van wat reeds aan technische hogescholen geschiedt. Ongelukkigerwijs zijn de begrippen milieu-kunde, milieu-beheer, milieu-beheersing en milieu-hygiëne nog onvoldoende in de Nederlandse samenleving uitgekristalliseerd om door de keuze van de naam van de studierichting tevens een ondubbelzinnig beeld van de Wageningse intenties te kunnen geven. Dit punt van semantische aard moet nog eens zorgvuldig worden bekeken, zowel in het belang van een goede interuniversitaire taakverdeling, als voor een juiste voorlichting aan studenten, die hun richtingskeuze voorbereiden.

Overigens mag mij, sprekend over deze nieuwe studierichting, wel van het hart dat de Landbouwhogeschool reeds enige jaren geleden, toen de voorbereidingen ter hand werden genomen, het belang van deze materie voor de samenleving onderkende, lang voordat het door presidenten van grote republieken en redacteurs van voorpagina's en actualiteitenrubrieken, als topic van de dag werd geponeerd. Degenen, die de universiteiten en hogescholen conservatisme verwijten, doen goed ook eens op dit soort ontwikkelingen, waarin onze hogeschool allerminst alleen staat, te letten.

De studierichting moleculaire wetenschappen heeft op een aantal plaatsen in universitair Nederland enige reserves ontmoet. Ook hier biedt de naamgeving aanknopingspunten voor discussie, terwijl de afbakening ten opzichte van de biologische studie en de onderlinge opstelling van de studie-elementen enige vragen opwierpen. Wij menen dat ook ten aanzien van deze studierichting, van de hogeschool jít een toereikend antwoord op de gerezen vragen kan worden gegeven. De procedure voor het overleg is in gang gezet. Inmiddels kan met de uitvoering van de nieuwe studierichtingen een aanvang worden gemaakt.

In najaar 1969 bereikte de Landbouwhogeschool via de Minister van Landbouw en Visserij het verzoek van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen, aan de studieprogramma's van de hogeschool een ingenieursopleiding biologie toe te voegen ter vermindering van de toenemende druk op de subfaculteiten voor biologie elders. Het is

gelukt in ongeveer een half jaar de hoofdlijnen van een studieprogramma biologie uit te werken met de detaillering van de eerste studiejaren, zodat in september 1970 een aanvang met de studie in de biologie te Wageningen kan worden gemaakt.

Blijkbaar was daarvoor reeds een voedingsbodem bij ons aanwezig; inderdaad kan worden opgemerkt dat in verschillende organen van de hogeschool, bij het filosoferen over mogelijke toekomstige ontwikkelingen van de hogeschool, de toevoeging van een sterk biologisch getinte studierichting steeds is onderkend als een element dat in de ontwikkeling van de hogeschool en de verruiming van de studiemogelijkheden zou passen. Dat de verdere voorbereidingen in slechts een half jaar hun beslag konden krijgen, is te danken aan het feit dat de ingestelde commissie, onder voorzitterschap van een onzer meest energieke hoogleraren, prof. dr. J. de Wilde, met dr. L. M. Schoonhoven als onmisbare secretaris, verbluffend snel en doeltreffend haar werk en het veelvuldige overleg met personen en commissies in en buiten de hogeschool tot stand heeft weten te brengen. In twee faculteitsvergaderingen werd de uitvoerige discussie over het ontworpen programma afgerond. Ongeveer 50 studenten zijn thans voor het eerste jaar van deze studierichting ingeschreven.

De nieuwe studierichting noopt tot enige onderwijsvoorzieningen, waarvan een aantal reeds uit andere hoofde werd overwogen of reeds in studie was genomen. Deze onderwijsvoorzieningen betreffen met name de inpassing in het aanwezige patroon van wetenschapsgebieden van de vakken animale ecologie, algemene en vergelijkende fysiologie, celbiologie en moleculaire biologie.

Het Bestuur van de Landbouwhogeschool heeft zich met de faculteitsvoorstellen inzake de biologie verenigd en deze aan de Minister van Landbouw en Visserij voorgelegd. Voor de vereiste wettelijke basis van de nieuwe studierichting werd een ontwerp tot aanvulling van het Academisch Statuut ingediend.

Het is misschien goed er op te wijzen, dat de Landbouwhogeschool ook studiespecialisaties kent die niet met naam en toenaam als afzonderlijke nieuwe studierichtingen in het studieprogramma zijn weergegeven.

Het is bijvoorbeeld mogelijk zich aan de Landbouwhogeschool bij minstens drie studierichtingen in belangrijke mate in de planologie te specialiseren, door binnen die studierichtingen de keuzemogelijkheden op dat gebied toe te spitsen. Als hogeschool zijn wij nu eenmaal niet gewend aan de weg te timmeren; toch vraag ik mij af of wij de planologie in Nederland een goede dienst bewijzen door deze studiemogelijkheden uitsluitend in de kleine lettertjes van de Studiegids van de Landbouwhogeschool te vermelden.

In het studiejaar viel ten aanzien van de regeling van het onderwijs de nadruk vooral op de herziening van het studieprogramma van de faculteit der landbouwwetenschappen. Deze herziening, die reeds jarenlang werd voorbereid, kwam in het verstreken studiejaar tot een climax met bijna dramatische, en zelfs voor ingewijden verrassende ontknopingen. Eigenlijk tegen de verwachting in, kwamen al vroeg in het najaar van 1969 een groot aantal elementen van een nieuw studieprogramma gereed, dank zij intensief overleg per studierichting in de docenten-, studenten- en afgestudeerden-commissies en voorts binnen groepen van studierichtingen. Commissie en Werkgroep Wijziging Landbouwhogeschoolstatuut, de laatste sedert het verblijf van prof. dr. ir. G. H. Bolt in het buitenland, geleid door prof. dr. ir. M. T. G. Meulenberg, consolideerden de aldus ontstane voortgang in een voorstel aan de faculteit dat een herziening van het gehele studieprogramma inhield. Daartoe moest wel een beroep op enkele studierichtingen worden gedaan om bepaalde wensen, die thans niet te verwezenlijken waren, uit te stellen tot nader overleg in een zogenaamde tweede ronde van de herziening van het studieprogramma. Toen betrokkenen zich hiertoe bereid verklaarden, kon het voorstel aan de faculteit worden voorgelegd.

Werd daarbij eerst nog gedacht aan een nieuwe opzet van het studieprogramma die door een wijziging van het Landbouwhogeschoolstatuut zou worden gelegaliseerd, een voorstel tot inpassing van het nieuwe programma in het Academisch Statuut, dat de medewerkers ir. G. Muggen en mr. P. J. Verschoof van de Afdeling Onderwijs, Wetenschap en Studentenzaken onder hoge druk uitwerkten, bleek uiteindelijk mede op grond van overleg met de betrokken ministeries de voorkeur te verdienen.

Daarop vond in december 1969 en januari 1970 behandeling van de voorstellen in de Faculteit der Landbouwwetenschappen en in het Bestuur van de Landbouwhogeschool plaats. De voltooiing van de behandeling in Den Haag is eerlang te verwachten, waarmee onze hogeschool zal beschikken over een nieuw studieprogramma, alsmede over een wettelijk kader voor het studieprogramma, dat in handen van de faculteit der landbouwwetenschappen grote bevoegdheden legt ten aanzien van de uitwerking in detail van de studieprogramma's en van de examens, zulks overeenkomstig de regeling van het onderwijs in andere faculteiten elders.

Over deze, aan het begin van het jaar nog allerminst voorziene apotheose van jarenlang zwoegen aan de herziening van de Wageningse studie, zal echter het doek nog niet vallen. Reeds werd melding gemaakt van een tweede ronde; de herziening is voorschans wel afgerond doch voor delen van de hogeschool nog niet afgesloten. De helden van de eerste herzieningsronde zijn moegestreden, de Commissie Wijziging Landbouwhogeschoolstatuut zal het niet lang meer maken, doch reeds is een nieuwe Commissie Studieprogramma Landbouw-

hogeschool gevormd waarvoor prof. dr. Th. Stegenga en dr. J. C. Zadox bereid zijn gevonden als voorzitter en secretaris op te treden. Deze commissie zal de draad weer opvatten en daarin onder andere de acuut geworden problematiek van de aansluiting van het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs op het wetenschappelijk onderwijs verweven. Aldus blijkt ook ons studieprogramma niet te ontkomen aan een confrontatie met de dynamiek van deze tijd; een toestand van permanente reconstructie is ontstaan.

De thans bewerkstelligde herziening is gekarakteriseerd door een toevoeging van een gemengd natuur- en maatschappijwetenschappelijke propaedeuse, waarop een aantal studierichtingen zullen voortbouwen; een groepsgewijs gemeenschappelijk eerste semester van de kandidaatsstudie voor acht groepen van studierichtingen; een, naarmate in de kandidaatsstudie wordt voortgegaan, grotere mate van keuzemogelijkheden; voorts door de toevoeging van een zogenaamd achtergrondsvak in de kandidaatsstudie, waarin van groepen van studierichtingen de algemene maatschappelijke en wetenschappelijke aspecten worden belicht. Op bepaalde facetten van de studieherziening, die studieplanning en studieduur raken, kom ik nog nader terug.

Ten aanzien van de ruime formulering van de studieprogramma's kan worden aangetekend, dat de snelle veranderingen in de landbouw en de daarmee verbonden bedrijfstakken, alsmede van de ontwikkelingen in de landbouwwetenschappen een te gedetailleerde vastlegging van de programma's in het statuut ongewenst maken.

Een nieuw studieprogramma in de praktijk verwezenlijken, betekent nieuwe colleges samenstellen, nieuwe practica en andere onderwijsactiviteiten ontwerpen, deze in roosters samenvatten en de daartoe vereiste bezetting met docenten en college- en practicumruimten realiseren. Deze consequenties van het nieuwe programma hebben reeds velen vele kopzorgen gegeven. Vooral in het komende studiejaar, wanneer oude en nieuwe studieprogramma's naast elkaar lopen, zullen wij onder de programmawijziging gebukt gaan.

De grote keuzevrijheid die de nieuwe KB-programma's kenmerkt, zal, wanneer deze programma's tot uitvoering moeten worden gebracht, ook zijn tol vragen. De vrijheid sluit de mogelijkheid uit een in alle opzichten sluitend college- en practicumrooster samen te stellen, zoals wij dat in het verleden kenden. De vrijheid zal ook hoge eisen stellen aan de administratieve verwerking van de goedkeuring van de gekozen programma's en van de examenresultaten. Wij zullen in administratief opzicht nieuwe wegen moeten inslaan waarvan de voorbereiding reeds volop ter hand is genomen.

Voor de overgang van het oude op het nieuwe studieprogramma is het van groot belang dat wij, ten behoeve van studenten die hier reeds enige tijd studeren, gebruik kunnen maken van een in het ver-

slagjaar verruimd artikel 4a van het Landbouwhogeschoolstatuut. Dit verruimde artikel opent de mogelijkheid vakkenruil op zodanige schaal toe te passen, dat de meer gevorderde studenten, die hun studie nog op grond van het Landbouwhogeschoolstatuut zullen voltooien, toch in belangrijke mate een programma kunnen samenstellen, dat in de richting van de nieuwe studieprogramma's wordt omgebogen.

De bespreking van de herziening van het studieprogramma geeft mij aanleiding een bepaald aspect, waaraan ik grote betekenis toeken, afzonderlijk te belichten.

Gaan wij na hoe de landbouwwetenschappen tot ontwikkeling zijn gekomen, dan zien wij dat zij in eerste opzet hun ontstaan vooral aan de toepassing van biologie en van scheikunde op landbouwkundige vraagstukken danken. Al spoedig werden in deze ontwikkeling ook wiskunde en natuurkunde betrokken, met name voor de uitvoering van landbouwkundig onderzoek. Deze ontwikkelingsgang vindt men bij vele instellingen van landbouwwetenschappelijk onderwijs weer-spiegeld in de overwegend natuurwetenschappelijke basis, die, zoals in Wageningen in het propaedeutisch jaar, aan de landbouwkundige studie ten grondslag wordt gelegd. Deze landbouwkunde, toepassing vindend in de samenleving, staat onmiskenbaar borg voor een adequate voedselvoorziening van de bevolking; zij heeft echter indirect ook minder gewenste gevolgen gehad en uiteindelijk geleid tot een produktie-explosie in de meeste industriële landen, terwijl zij in de landen van de derde wereld een groene revolutie in gang zet, waarbij men, zoals bijvoorbeeld tijdens het Tweede Wereldvoedselcongres bleek, onzeker is of niet complicaties in het maatschappelijke vlak zullen optreden.

Het verwijt dat de moderne mens, vaak in overdreven zelfkastijding, zichzelf maakt, namelijk dat hij zijn technologisch kunnen in onvoldoende mate maatschappelijk weet in te passen en weet te beheersen, kan tot op zekere hoogte ook de landbouwkundige – anno 1970 treffen. Is niet zo grote nadruk op de produktie van gewas en vee gelegd, dat de structuur van het platteland en zijn bevolking en het behoeftenpatroon van de urbane bevolking relatief zijn veronachtzaamd? Is er, anders gezegd, niet een groeiende behoefte aan landbouwkundigen, die de landbouwvraagstukken benaderen vanuit de maatschappij- en gedragswetenschappen? In het verleden vond dit aan onze hogeschool erkenning door de instelling van economische, sociologische en landbouwhuishoudkundige studierichtingen, doch de overwegend natuurwetenschappelijke propaedeuse bleef als toegangspoort, ook tot deze richtingen, gehandhaafd.

De studieherziening van 1970 is gekenmerkt door de principiële stap tot het opstellen van maatschappij- en gedragswetenschappen als essentiële elementen ook in het basisjaar van de studie. Daarmede zal, dunkt mij, de hogeschool in wijder verband beschouwd, beantwoorden

aan de vraag naar deskundigen, die naast technisch geschoolden, landbouw en platteland een optimale positie in de samenleving kunnen geven.

Toevoeging van studierichtingen en herziening van het studieprogramma hebben weer scherp de behoefte doen gevoelen aan een welomschreven toekomstbeeld voor de Wageningse hogeschool. Ook belangrijke verschuivingen in de verdeling van de studenten over de studierichtingen nopen, in verband met de daaraan verbonden personele en ruimtelijke consequenties, tot het uitstippelen van een duidelijke koers.

Een jaar geleden vermeldde ik op deze plaats de instelling van een werkgroep, die de studie van de ontwikkeling van onderwijs en onderzoek op middellange termijn tot taak had gekregen. Ik sprak toen de verwachting uit dat deze groep in begin 1970 een document in openbare discussie zou kunnen brengen. Dit is niet gelukt. Het zoeken naar de eigen identiteit, beter gezegd het omschrijven in een beknopte, hanteerbare terminologie van die identiteit, heeft, mede door de verstrooiing van de aandacht van leden van de werkgroep over een aantal andere, acuut te behartigen taken, nog niet de afronding verkregen die wij zouden wensen. Wij kennen natuurlijk allen wel een aantal wachtwoorden, die de toegang tot het begrip 'Wageningen' openen: landbouwproductie, platteland, verwerking van producten, milieubeheer; doch een naar klank en interpretatie aanvaardbare aanduiding ontsnapt ons nog steeds.

Het is mij niet gegeven hier dit probleem op te lossen, ik kan slechts tot goede troost mededelen dat de werkgroep-leden prof. Buringh en prof. Hofstee ver gevorderd zijn met een formulering van ons werk; een formulering die het mogelijk zal maken in de toekomst te toetsen of bepaalde ontwikkelingen gestimuleerd of afgeremd moeten worden. Gestimuleerd, indien zij een versterking ook van bestaande activiteiten inhouden; afgeremd, indien zij uiteindelijk tot een ongewenste versnippering over te sterk uiteengelegen activiteiten van het nu eenmaal schaarse aantal personeelsplaatsen en vierkante meters werkruimte zouden leiden.

Wij zijn niet de enigen die met dit probleem kampen. In buurlanden hebben zusterinstellingen hun bestaansbodem zien verschrallen toen zij al te uitsluitend het begrip landbouw in de naam van hun instelling als het criterium voor de begrenzing van hun activiteiten hanteerden. In andere landen ontstaat de neiging aan het begrip landbouw iets toe te voegen; zo onderkent men in de U.S.A. een ontwikkeling naar 'agriculture and natural resources' en naar 'agricultural and environmental sciences'. Wat overigens te zeggen van de benaming die Suriname aan een eventueel op te richten instelling voor landbouwwetenschappelijk en daarmee verwant onderwijs wil geven: faculteit van de natuurtechnische wetenschappen?

Nieuwe richtingen, nieuwe vakgebieden, herziene studieprogramma's met ruime keuzemogelijkheden vragen voorzieningen: docenten, laboratoria, werkplaatsen, apparatuur. Grote moeilijkheden worden in verschillende delen van de hogeschool ten aanzien van deze punten gesignaleerd. In het verleden bleek een eenvoudige aanzet van nieuwe activiteiten wel aanvaardbaar, toen de studentenaantallen bij deze nieuwe activiteiten binnen redelijke proporties bleven. Recentelijk hebben zich echter dergelijke explosies van studenten bij nieuwe richtingen voorgedaan, dat ernstige knelpunten in de voorziening met personeel en laboratoriumruimten zijn ontstaan. Improvisatie is geboden, doch het is uiteraard uitgesloten improvisaties langs de gehele lijn van onderwijsactiviteiten toe te passen. Naarstig wordt gezocht naar oplossingen voor deze, velen benauwende problemen.

Men kan niet voortgaan met de expansie in aantal van afdelingen en van studierichtingen, zonder een zekere mate van decentralisatie en tezeldertijd een versterking van de dwarsverbindingen tussen de afdelingen ten aanzien van gemeenschappelijke taken of belangen. In dit verband vermeld ik de instelling van de Commissie Onderzoeks-aangelegenheden en van de Commissie Onderwijsprogramma Landbouwhogeschool. Voorts wil ik de aandacht vestigen op de nieuwe opzet van de Commissie voor de Tropen van de Landbouwhogeschool, voorheen een senaatscommissie, in de loop van 1969-1970 geëvolueerd tot een gemengde commissie, door Bestuur en Senaat gezamenlijk ingesteld. De Commissie Tropen heeft een voorzitter, voorheen de hoogleraar prof. ir. J. H. L. Joosten, na diens overlijden het bestuurslid ir. G. P. Tiggelman, die een belangrijk deel van zijn tijd aan deze taak kan geven. Ook beschikt de commissie over een secretariaatsbureau. De vraag is dit jaar in discussie gebracht of ook niet voor belangrijke andere permanente commissies deze wat zelfstandige opstelling aanbeveling verdient. De discussie richt zich vooral op de vraag of de decentralisatie en gematigde verzelfstandiging, waaraan onmiskenbaar voordelen zijn verbonden, niet tot vereenzelviging en daardoor het verbreken van de samenhang met andere hogeschoolactiviteiten zal leiden. De discussie wordt voortgezet.

Sprekende over activiteiten voor tropen en subtropen zij vermeld dat onze tropensector is gestimuleerd door het besluit van de Minister belast met hulp aan ontwikkelingslanden, fondsen beschikbaar te stellen voor specifiek universitaire ontwikkelingsprojecten. De Landbouwhogeschool zag een aantal projecten, die reeds geruime tijd in overweging waren, in dit nieuwe programma opgenomen. De uitvoering van de projecten zal, hetzij door de resultaten van wetenschappelijk onderzoek, hetzij door training van wetenschapsmensen uit tropische en subtropische landen, een bijdrage op middellange termijn leveren aan de ontwikkeling van de landbouw in die landen. Dit programma ontsluit op gelukkige wijze een bron van activiteiten, die anders onbenut zou blijven.

Sprekend over ontwikkelingsactiviteiten wil ik hier een belangrijke Wageningse activiteit noemen, waarbij de Landbouwhogeschool nauw betrokken is. Het Internationaal Agrarisch Centrum besloot, na toezegging van medewerking o.a. van onze hogeschool, tot omvangrijke steun aan de opbouw van een der landbouwfaculteiten in Zuid-Amerika met fondsen uit internationale technische hulpprogramma's. De betrokken faculteit is die van de Universiteit van Montevideo in Uruguay.

Terugkerend tot de voorzieningen, die de activiteiten van onderwijs en onderzoek mogelijk moeten maken, vermeld ik allereerst dat het wetenschappelijk corps thans 509 leden telt, het nietwetenschappelijk personeel beliep aan het einde van het verslagjaar 1164.

In de huisvesting valt de nadruk op het gereedkomen van een belangrijke uitbreiding van het gebouwencomplex van de Afdeling Landbouwplantenteelt. Een aantal andere kleinere en grotere voorzieningen werden voltooid of aangevat. De kassen van Tropische Landbouwplantenteelt naderen hun voltooiing. Aan de Stadsbrink kon in een gehuurd pand van vijf bouwlagen ruimte voor een aantal afdelingen worden gevonden. Voor ons proefbedrijf in Oostelijk Flevoland en voor onze vestiging in Suriname kwam, zij het getemporeerd, enige uitbreiding van de ruimtelijke outillage tot stand.

Overigens komt men er bijna toe te stellen dat personeelsleden, studenten en apparatuur elkaar in de beschikbare ruimten verdringen. De bekendmaking van bestuurswege van een vijfjarenplan 1970-1975 van omvangrijke bouwactiviteiten doet licht aan de horizon verschijnen, waarbij het plan voor de spoedige bouw van een vrij omvangrijk transitorium op korte termijn relatief het meeste soclaas kan bieden. Voorts is het verheugend te kunnen mededelen dat met de bouw van het gebouwencomplex voor de A-wetenschappen dezer dagen een aanvang zal worden gemaakt.

In het afgelopen studiejaar kwam aan de Prof. van Uvenweg de tweede studenten-sterflat gereed voor bewoning. De flat biedt plaats aan 384 studenten en het totaal aantal kamers van de Stichting Studentenhuisvesting Landbouwhogeschool steeg daarmee tot 966. Het feit dat de kamers van deze flat spoedig na het gereedkomen werden verhuurd, wijst erop dat het huisvestingsprobleem van studenten in Wageningen nog niet is opgelost.

Mijn overzicht zou verre van compleet zijn indien ik geen melding maakte van een aantal bijzondere activiteiten, waaronder een aantal studentencongressen.

De in het najaar van 1969 gehouden Agromisa-conferentie had als onderwerp: 'The expert in developing countries', waarbij vooral de mogelijkheden en de moeilijkheden van de deskundige, die naar

ontwikkelingslanden wordt uitgezonden, aan de orde werden gesteld.

Voorjaar 1970 organiseerde Agromisa voor de tiende keer zijn befaamde studieweek voor werkers op het tropische platteland die met verlof in Nederland zijn.

Op de, wederom door Agromisa, georganiseerde symposiumdag over 'De effectiviteit van ontwikkelingshulp' hebben een aantal deskundigen gesproken voor genodigden van overheid en kerk, bedrijfsleven en wetenschap.

Op woensdag 28 januari 1970 opende de Minister van Landbouw en Visserij, ir. P. Lardinois, het congres van de 'Katholieke Studentendagen': 'Mens contra milieu'. Tijdens dit congres werd het onderwerp milieuverontreiniging centraal gesteld. Aanleiding hiertoe was de gevoelde noodzaak, de milieuverontreiniging duidelijk te plaatsen tegen de achtergrond van de verschillende vaak tegenstrijdige belangen van economie en volksgezondheid.

In de week van 21 tot en met 29 april 1970 werd naar aanleiding van het 'Provisional Indicative World Plan' van de FAO en van het kort daarna volgende Wereldvoedselcongres, het wereldvoedselvraagstuk op een groot aantal colleges behandeld. Vele docenten hebben, ondanks de betrekkelijk geringe tijd van voorbereiding, gelegenheid gevonden vanuit hun vakgebied bij te dragen tot een zo breed mogelijke belichting van het wereldvoedselvraagstuk.

Op 20 en 21 februari 1970 werd in het kader van de lustrumviering van Unitas Studiosorum Vadae een symposium, getiteld 'Geven en nemen' georganiseerd, ook alweer op het gebied van de ontwikkelingsproblematiek.

Voor een aantal landbouwkundige studenten uit andere landen werd onder auspiciën van de International Association of Agricultural Students in juli 1970 een 'International Seminar for Agricultural Development' met financiële en technische steun van het Landbouwhogeschoolfonds georganiseerd.

De thema's van deze veelal belangrijke congressen, waartoe studenten het initiatief namen, geven een duidelijke aanwijzing van onderwerpen waarnaar de belangstelling van de studenten uitgaat.

De Commissie voor het Studium Generale organiseerde in het afgelopen studiejaar twee series van voordrachten: een serie speciaal afgestemd op de eerstejaarsstudenten en een serie die in het bijzonder voor de ouderejaarsstudenten was bedoeld. Voor het eerst realiseerde de studium generale-commissie naast de voordrachten ook een aantal evenementen van andere aard, n.l. twee tentoonstellingen, een film, een concert en – in samenwerking met de Vereniging voor Vrije Ontwikkeling – een simulatiespel. In het algemeen genoten deze activiteiten een goede belangstelling.

De Commissie voor het Studium Generale heeft zich voorts bezonnen over de toekomstige doelstellingen van het studium generale aan de Landbouwhogeschool en over de wijze waarop die doelstellingen

dienen te worden gerealiseerd. De commissie stelt zich op standpunt, dat het studium generale moet gaan functioneren als een orgaan dat mogelijkheden tot creatieve vorming en maatschappelijke en culturele informatie aanbiedt of toegankelijk maakt voor alle leden van de Landbouwhogeschoolgemeenschap en andere belangstellenden. Vooral met het oog op de toekomstige 'vrijetijdmens' zal de ontwikkeling van de creativiteit een belangrijk element van het studium generale-werk moeten worden.

Tot de onderwerpen van meer diverse aard die niet onvermeld mogen blijven, reken ik de instelling van een commissie die tot taak heeft te adviseren inzake de vraag naar de wenselijkheid in beginsel post-academiaal onderwijs vanwege de Landbouwhogeschool, al of niet in samenwerking met andere instellingen, te organiseren en globaal aan te geven hoe de organisatie daarvan ware in te richten.

Het College van Rector en Assessoren van de Landbouwhogeschool en het Bestuur van het Nederlands Instituut van Landbouwkundig Ingenieurs hebben in gemeen overleg een commissie ingesteld met als taak de titulatuur van de afgestudeerden aan de Landbouwhogeschool in de breedste zin te bestuderen en daarover rapport uit te brengen.

Velen zullen zich reeds hebben afgevraagd of mededelingen over activiteiten ten aanzien van bestuurshervorming in Wageningen in dit verslag zullen ontbreken. Ik wil het bevreedend verloop daarvan thans kort schetsen.

Aansluitend op 1968-1969 werden in 1969-1970 de besprekingen over bestuurlijke hervormingen intensief voortgezet, vooral om, in de periode voorafgaande aan de wettelijke regeling van nieuwe bestuursstructuren, de totstandkoming van overgangsvormen te bewerkstelligen en aldus ook enigermate in te spelen op de toekomstige situatie. Reeds waren op grond van voorstellen, door de Commissie Breedspoor in de zomer van 1969 gedaan, commissies werkzaam om op korte termijn plannen uit te werken voor een voorlopige hogeschoolraad en voor de participatie van de geledingen in de besluitvorming op afdelingsniveau. Voorts werden in het begin van het studiejaar voorstellen gelanceerd voor de inrichting van een discussiecentrum en voor de instelling van het ambt van ombudsman.

Aldus de inleiding van dit gedeelte van het verslag, een inleiding die weinig aanleiding tot bijzondere opmerkingen geeft.

Er gaapt echter een brede kloof tussen het begin van het verslagjaar met zijn vele en belangrijke initiatieven, en het einde van het verslagjaar, waarin wij ten aanzien van zeer vele zaken de geledingen elkaar zien ontwijken, weliswaar op correcte wijze maar toch wel zeer nadrukkelijk. In de loop van het jaar ebden de activiteiten ten aanzien van de bestuurshervorming weg, commissies geraakten in impasses, verder overleg tussen geledingen stuitte af op meningsver-

schillen over de mate waarin ten aanzien van bestuurshervorming de hoofdlijnen van het regeringsbeleid dienden te worden aangehouden. Een laatbloeiër in de verschralende situatie vormde de poging, zorgvuldig voorbereid door het Academisch Convent, te geraken tot een overlegorgaan bestaande uit de besturen van de onderscheidene geledingen. Het bleef, althans in het verslagjaar, bij één bijeenkomst.

De activiteiten aan het begin van het studiejaar culmineerden in een opiniepeiling over de wettelijke regeling van een hogeschoolraad. Een huzarenstuk, niet alleen wegens de wijze waarop een over de grenzen van de nota-Veringa-Lardinois te houden enquête plotseling mogelijk bleek te zijn, maar ook wegens de vaart en de inzet waarmee de uitvoering ter hand werd genomen. Op 13 november 1969 bleken de geesten rijp te zijn voor een dergelijke enquête; reeds 22 december daaraanvolgend legde de Stuurgroep Opiniepeiling Hogeschoolraad de resultaten in verslagvorm op tafel. Indrukwekkende resultaten vormden de beloning voor werk en tijd die van velen, en van enkelen uiteraard in het bijzonder, waren gevergd. Indrukwekkend, niet alleen wegens de grote 'opkomst' bij de schriftelijk gehouden enquête, doch indrukwekkend ook wegens de duidelijkheid waarmee de onderscheidene geledingen hun standpunten bekenden. Het resultaat is in vier zinnen weer te geven. Alle geledingen spraken zich in meerderheid voor een categorale vertegenwoordiging in een hogeschoolraad uit. Daarbij bleek vooral de wetenschappelijke, maar toch ook de niet-wetenschappelijke staf geporteerd voor geledingsgewijze kandidaatstelling en stemming. De studenten zijn voor 'crossing over': vrije kandidaatstelling en stemmen over de grenzen van de geledingen heen. Gooit men alle binnengekomen antwoorden op één hoop dan bepalen de studenten door hun grote aantal de uitslag. Wie het nog eens allemaal lezen wil, neme het 'Rapport van de Stuurgroep Opiniepeiling Hogeschoolraad', Wageningen, december 1969, ter hand.

Begin mei 1970, vrijwel terstond na het verschijnen van de tekst van het wetsontwerp inzake de universitaire bestuurshervorming 1970, onttrokken de leden van het Academisch Convent zich in een demonstratief, op Den Haag gericht gebaar, aan bestuurlijke activiteiten in hogeschoolverband, aldus hun ontstemming uitend over de uitwerking in dit wetsontwerp van de eenheid van het wetenschappelijk corps. Ongeveer tegelijkertijd ontplofte de Studieraad, het overlegorgaan tussen docenten en studenten op faculteitsniveau, door het uittreden van studentleden, die vrijheid van samenstelling van studieprogramma's en het afwijzen door de faculteit van de wettelijke regeling van de bestuurshervorming als eisen naar voren brachten; punten waarop de faculteit geen toezeggingen kon doen.

Het relaas voor 1969-1970 over gezamenlijk wedijveren voor gezamenlijk besturen zou aldus mistroostig en ontmoedigend eindigen,

ware het niet dat tegenover de onmacht om op hogeschoolniveau samen te werken, de goede resultaten van samenwerking tussen docenten en studenten per studierichting staan, terwijl op vele afdelingen bevredigende samenwerkingsvormen tussen wetenschappelijk en niet-wetenschappelijk personeel en studenten zijn ontstaan. Deze overlegvormen zijn, vooral wegens de bereikte resultaten, zoals men dan zegt, 'niet meer weg te denken'. Zij vormen het tegenwicht tegen de ernstige teleurstellingen op het hogere niveau.

Wanneer alle reorganisatie-drift in bestuurshervorming en herziening van studieprogramma's zal zijn uitgewoed, ligt een levensgroot universitair probleem op onze emoties te wachten: de studieduur. Voor de generaties studenten, die na 1945 aankwamen, lagen de mediane studieduren van degenen, die de studie voltooiden, steeds in het achtste studiejaar; een bijna onveranderlijk gegeven, het is, kortweg gezegd, benauwend.

Lange tijd heb ik volgehouden dat de lange studieduren de prijs vormen, die wij in Nederland betalen voor het feit dat de afgestudeerden zelfdiscipline aankweken door in ons stelsel van grote studievrijheid op eigen kracht de eindstreep te halen. Ik zag daarin een stuk persoonlijkheidsvorming dat ruimschoots opwoog tegen de lange studie. Ik ga daaraan langzamerhand twijfelen.

Bij de herziening van de studieprogramma's hebben wij, docenten en studenten, ons ook met het probleem van de studieduur bezig gehouden. Voor alle studie-elementen is de vermoedelijke studiebelasting in uren aangegeven. In een studiejaar worden 40 weken van 40 studie-uren aanwezig geacht. Dat laat tijd, volop tijd voor andere belangrijke activiteiten o.a. ten aanzien van de persoonlijke ontplooiing buiten de studie in engere zin. Het programma van de kandidaatsstudie is voor de meeste studierichtingen op twee jaar gesteld, de faculteit heeft de wens uitgesproken dat de overige studierichtingen dit zullen navolgen. Binnenkort zal een nota aan de faculteit worden voorgelegd waarin de programmaduur van de ingenieursstudie, praktijktijd inbegrepen, eveneens op twee jaar wordt gesteld. Met een propaedeutisch programma van één jaar, tellen de studiefasen in opeenvolging aldus totaal vijf jaren.

De studie is daarmee qua tijdsbesteding voor docent en student doorzichtig gemaakt, alle betrokkenen kunnen zien wat van hen verwacht wordt en wat in werkelijkheid gebeurt. Bovendien zal naar een zorgvuldige programmering van studie-activiteiten over de maanden van elk semester worden gestreefd, met, zo enigszins mogelijk, aansluitende tentamens aan het einde van het semester, ook factoren van belang voor een optimale planning van de studie. Men zal mij tegenwerpen dat papier geduldig is: ik stel daar tegenover dat door docenten en studenten met grote zorgvuldigheid aan deze programmering van de studie is gewerkt, een programmering die, geloof ik, van werkelijkheidszin getuigt.

Ik heb goede hoop dat op deze wijze en onder inschakeling van studiebegeleiding na verloop van tijd enige van de geheimzinnige oorzaken van het uiteenlopen van geschatte programmaduur en werkelijke studieduur zullen blootgelegd. Zoals het nu gaat met een verblijftijd aan onze hogeschool van acht en meer jaren voor vele studenten – en onze faculteit vormt daarin niet een ongunstige uitzondering – kan het niet meer. Ook in dit licht gezien moeten de voorstellen van Regeringscommissaris Posthumus positief tegemoet worden getreden, ook al plaats ik een kanttekening bij de discrepantie tussen de door hem voorgestelde programmaduur van vier jaren en de aan onze hogeschool thans ontworpen vijf jaren.

Deze verzuchting over de studieduur brengt mij tot het einde van dit kaleidoscopisch jaaroverzicht, waarvan de teboekstelling uitvoeriger is dan de uitgesproken tekst. Ik lijk in mineur te eindigen, doch daar is, indien ik bij het beëindigen van mijn rectorstaak de samenwerking, en de medewerking die ik allerwegen ondervond, mag memorenen, geen aanleiding toe.

Algemeen geldt – en ik spreek na vijf jaren rectoraat als insider – dat door zeer velen met grote toewijding en deskundigheid aan de realisering van de taken en doelstellingen van de Landbouwhogeschool wordt gewerkt. Reeds kon ik in enige bijeenkomsten in de laatste dagen van augustus uiting geven aan mijn grote erkentelijkheid voor de samenwerking en medewerking die ik in de vervulling van het rectoraat mocht ondervinden. Het is niet mogelijk allen persoonlijk te vermelden.

Wel moge ik hier de samenwerking in het Dagelijks Bestuur noemen, een samenwerking in grote openheid en wederzijds vertrouwen met de Voorzitter, Ir. A. P. Minderhoud, die, ofschoon goed herstellende, tot zijn en mijn verdriet helaas nog niet aanwezig kan zijn, en met de Secretaris, Hoofd van het Bureau van de Landbouwhogeschool, Mr. J. de Visser. Als voorzitter van de senaat wist ik mij op voortreffelijke wijze geschraagd door Drs. I. P. L. Gorter, Hoofd van de Afdeling Onderwijs, Wetenschap en Studentenzaken. Menigmaal mocht ik een beroep doen op senaatsleden om mij te vervangen, met name op Prof. Dr. H. J. den Hertog ten aanzien van de ingenieursuitslagen. Als hoogleraar cultuurtechniek zag ik verscheidenene taken overgenomen door de hoogleraren Van Duin en Van der Molen.

In het verstreken jaar heeft de thans terugtrekende Secretaris van de Senaat, Prof. dr. J. de Wilde, veel op zijn schouders genomen. Terecht komt hem voldoening toe over hetgeen door zijn toedoen tot stand kon worden gebracht.

Wanneer ik dan thans officieel het rectoraat overdraag aan U, Prof. Polak, dan geef ik daarbij uiting aan grote erkentelijkheid voor Uw bereidheid Uw persoonlijke gaven op deze plaats in dienst van onze hogeschool te stellen.

Leve de Landbouwhogeschool, leve de nieuwe rector!